

05.08.2020

POL-2020-32473

Oikeusministeriö
PL 25,
00023 Valtioneuvosto

Lausuntopyyntö 27.5.2020 VN/11210/2020

Helsingin poliisilaitoksen lausunto hallituksen esityksestä rikoslain 25 luvun 9 §:n muuttamiseksi

1 Asia

Oikeusministeriö on pyytänyt Helsingin poliisilaitokselta lausuntoa hallituksen esityksen luonnoksesta rikoslain 25 luvun 9 §:n muuttamiseksi.

2 Helsingin poliisilaitoksen lausunto

2.1 Maalittamisen ja sananvapauteen liittyvien viharikosten käsitteistä ja tunnusmerkistöistä

Laittoman uhkauksen syyteoikeuden muuttaminen virallisen syytteen alaiseksi asianomistajan työ- ja luottamustehtävien vuoksi tapahtuneissa teoissa on omiaan parantamaan maalittamisen kohteeksi joutuneiden henkilöiden asemaa ja tehostamaan viranomaistoimia näiden haitallisten ilmiöiden torjumiseksi.

Esityksessä liitetään nyt esitetty muutos laajempaan, työstä aiheutuvan maalittamisen torjuntakokonaisuuteen. Esitetty muutos tehostaa osaltaan maalittamiseen puuttumista, mutta Helsingin poliisilaitos kiinnittää huomiota siihen, että kyse on yksittäisestä muutoksesta laajan ja monimuotoisen ilmiön torjunnassa. Esityksestä ei ilmene riittävän selkeästi, että maalittamisella voi syyllistyä useisiin erityyppisiin rikoksiin, ei pelkästään laittomaan uhkukseen. Tyypillisimmillään maalittaminen voi olla toistuvaa, henkilöön kohdistuvaa, sosiaalisessa mediassa tapahtuvaa julkista solvaamista, jonka kautta pyritään vaikuttamaan sekä asianomistajaan että hänen edustamansa organisaation toimintaan. On varsin tavallista, että maalittamisessa ei esitetä lainkaan uhkauksia, vaan asianomistajasta levitetään esimerkiksi valheellisia, vahinkoa tai kärsimystä aiheuttavia väitteitä, mitkä teot saattaisivat tulla arvioitavaksi mm. törkeänä kunnianloukkauksena, minkä rikoksen syyteoikeuteen ei ehdoteta muutosta.

Nyt ehdotettu lainsäädäntöuudistus on johdonmukainen RL 16 luvun viranomaisia kohtaan tehtyjen rikosten syytevallan järjestelyä koskevien säännösten kanssa, koska nekin ovat kaikki virallisen syytteen alaisia ja mainitut rikokset kattavat myös väkivallalla uhkailun. Samoin vainoaminen (RL 25:7 a §) on virallisen syytteen alainen. Toisaalta merkittävä osa maalittamisjutuihin soveltuvista tunnusmerkistöistä jää nyt esitetyn, syyteoikeutta koskevan muutoksen ulkopuolelle.

Lisäksi poliisilaitos kiinnittää huomiota siihen, että nyt esitetty muutos yhdistetään sananvapauteen liittyviin viharikoksiin. Työtehtävistä aiheutuvas-

sa maalittamisessa ei ole kuitenkaan pääsääntöisesti kyse vihamotiivista ja sitä kautta viharikoksesta, jolla tarkoitetaan, että tiettyyn henkilöön hänen tiettyyn suojeltuun ryhmään kuulumisen vuoksi kohdistettaisiin vihapuhetta. Sananvapauteen liittyvillä viharikoksilla tarkoitetaan yleensä kiihottaminen kansanryhmää vastaan -rikosnimikettä, mistä työn johdosta tapahtuvassa maalittamisessa ei ole kyse.

Vain erittäin rajatuissa ja poikkeuksellisissa tapauksissa työn vuoksi yksilöön kohdistuvassa teossa voisi rangaistuksen koventamisperusteena tulla kyseeseen rasistinen motiivi.

2.2 Asianosaisuuden merkityksestä

Suhtautuminen uhkailuun vaihtelee asianomistajasta riippuen useista erisyistä. Asianomistajaksi joutunut saattaa kokea rangaistuksen vaatimisen ja rikosprosessiin ryhtymisen liian raskaaksi tai tarkoituksettomaksi ottaen huomioon, että rangaistusvaatimuksen esittäminen saattaa johtaa jopa uusiin maalittamistekoihin. Useimmiten asianomistajan tavoitteena on vain saada julkisena solvaamisena tai uhkailuna ilmenevä maalittaminen loppumaan, jolloin hän ryhtyy toimenpiteisiin, jotka parhaiten edesauttavat tämän päämäärän saavuttamista. Vastaavasti hän myös pidättyy niistä toimista, joiden arvioi pahentavan tilannetta. Nykyinen lainsäädäntö ei mahdollista asianomistajan edustaman organisaation puuttumista asiaan eikä sen näkemyksillä ole merkitystä rikosvastuun toteutumisen tai toteutumatta jäämisen kannalta.

Uhrin suhtautuminen uhkailuun ei saisikaan olla määräävä kriteeri syyteoi-keuden kannalta. Yksittäiseen työntekijään, virkamieheen tai luottamustoimessa olevaan henkilöön kohdistuvan uhkailun perimmäisenä tarkoitukse-
na on tai ainakin saattaa olla pyrkimys vaikuttaa laajamittaisemmin asianomistajan edustaman organisaation toimintaan. Vaikka tekijän tarkoitukse-
na olisikin uhkailla vain yksittäistä henkilöä, saattaa esitetty uhkaus silti vaikuttaa myös uhatuksi tulleen henkilön työyhteisön ja jopa hänen edustamansa kokonaisen ammattikunnan käyttäytymismalleihin taikka asenteisiin. Esitutkintaviranomaisten yhtenäinen puuttumiskynnys kaikkiin maalittamistekoihin, mukaan luettuna uhkailuihin, on todennäköisesti omiaan ennalta estämään niitä jatkossa.

Esityksessä ehdotetaan muutettavaksi vain laittoman uhkauksen syyteoi-keutta koskevaa säännöstä. Kuten edellä on todettu, asiaan voi sisältyä myös muita asianomistarikoksia, useimmiten käytännössä kunnianloukkausrikoksia. Esitutkinnassa ilmi tulleisiin tapauksiin viitaten poliisilaitos toteaa, että samassa maalittamisrikoksia koskevassa kokonaisuudessa osa asianomistajista voi esittää rangaistusvaatimuksen ja osa taas ei, mikä antaa epäyhtenäisen kuvan niin asianomistajien kuin viranomaisten suhtautumisesta asiaan. Maalittamisen torjumiseksi olisikin tärkeää säätää virallisen syytteen alaiseksi myös yksityisyyttä ja kunniaa loukkaavat rikokset, kun teko kohdistuu henkilöön hänen työtehtäviensä tai julkisen luottamustehtävänsä vuoksi.

2.3 Taloudelliset vaikutukset

Esityksen taloudellisista vaikutuksista on esitetty arvio, että poliisin tietoon tulevien laittomien uhkausten määrä lisääntyisi 1200 tapauksella vuosittain

ja että laittoman uhkauksen täysimääräiseen esitutkintaan eri työvaiheineen käytetään kymmenen tuntia.

Tapausten lukumäärän osalta Helsingin poliisilaitoksella ei ole esitettyä parempaa tietoa tai arviota. Yksittäiseen tapaukseen kuluvan tutkinta-ajan osalta poliisilaitos toteaa kuitenkin, että vain harva maalittamistekona tutkittavaksi otettava laitton uhkaus tulisi tutkituksi kymmenessä tunnissa. Tämä lienee mahdollista vain niissä tapauksissa, jossa on ainoastaan yksi asianomistaja ja yksi epäilty, jonka henkilöllisyys on poliisin tiedossa jo esitutkinnan alkaessa. Vain tämän kaltaisten laittomien uhkausten tutkinta voidaan rinnastaa liikennerikosten ja maahantulokiellon rikkomisen johdosta suoritettaviin esitutkintoihin.

Käytännössä maalittamistapaukset ovat tutkinnallisesti paljon esityksessä kuvattua vaativampia. Pelkästään jo asianosaisten ja yhteen asiakokonaisuuteen liittyvien tekojen määrän kasvaessa tutkinta-aika saattaa kasvaa jopa kymmenillä tunneilla. On myös todettava, että usein laittomat uhkaukset tehdään sosiaalisessa mediassa, jolloin tutkinnan ensimmäisenä tehtävänä on mahdollisesti nimimerkillä esiintyvän tekijän henkilöllisyyden selvittäminen. Tämä edellyttää mm. ulkomaille tehtäviä oikeusapupyynnöitä ja tiedusteluja suomalaisille teleoperaattoreille. Laajoissa, vakavissa ja epäselvissä tapauksissa on myös tarpeellista suorittaa kotietsintöjä, laiteetsintöjä tai käyttää jopa henkilöön kohdistuvia pakkokeinoja.

Esityksessä mainittua kymmenen tunnin tutkinta-aikaa voidaankin pitää ainoastaan minimimääränä, joka riittää yksinkertaisen ja lähtökohtaisesti selvän perustapauksen esitutkintaan. Helsingin poliisilaitos arvioi, että maalittamistekona tutkittavan laittoman uhkauksen keskimääräinen tutkinta-aika ja siten myös työmäärän lisäys tulee olemaan vähintään kaksinkertainen esityksessä mainittuun määrään nähden.

On myös varsin todennäköistä, että suuri osa esityksen mukaisista maalittamistapauksista tulisi Helsingin poliisilaitoksen tutkintavastuulle. Tälläkin hetkellä suurin osa valtionjohtoon, korkeimpiin virkamiehiin sekä toimittajiin kohdistuvista maalittamistapauksista on Helsingin poliisilaitoksen tutkintavastuulla.

Poliisipäällikkö
Poliisikomentaja

Lasse Aapio

Rikostutkintayksikön johtaja
Rikosylitarkastaja

Jonna Turunen

Asiakirja on sähköisesti allekirjoitettu asianhallintajärjestelmässä. Poliisi 05.08.2020 klo 15:28. Allekirjoituksen oikeellisuuden voi todentaa kirjaa-
mosta.

Jakelu

Oikeusministeriö

Tiedoksi

Poliisihallitus